

COCOON: Europese kansen voor stortplaatsen

Van afvalstof naar grondstof

We hebben er ruim 500.000 van in Europa en circa 6.000 in Nederland: afvalstortplaatsen. Plaatsen die je wil mijden. Of juist niet? Want zijn afvalstoffen niet ook grondstoffen voor de toekomst die bijdragen aan een circulaire economie? Kan een afvalstortplaats ook niet een andere bestemming krijgen? Samenwerking binnen Europa kan het beeld veranderen en een versnelling teweegbrengen.

Door: Jan Frank Mars, Fons van de Sande, Eddy Wille en Annick Vastiau

Over de auteurs:

Jan Frank Mars is senior adviseur bij Rijkswaterstaat Leefomgeving Bodem en Ondergrond
Fons van de Sande is adviseur bij de Rijkswaterstaat Leefomgeving Natuurlijk Circulair
Eddy Wille is hoofdadviser bij de Openbare Vlaamse Afvalstoffen Maatschappij (OVAM)
Annick Vastiau is Business developer bij i-Cleantech Vlaanderen en coördinator van COCOON.

Sinds de jaren vijftig uit de vorige eeuw worden in Europa enorme hoeveelheden afval gestort. Schattingen geven aan dat 90% van de ruim 500.000 stortplaatsen in Europa niet voldoen aan Europese richtlijn 1999/31/EG voor stortplaatsen.¹ Deze bevindingen werden gepresenteerd tijdens het Enhanced Landfill Mining Seminar in het Europees Parlement op 20 oktober 2015.² Het in kaart brengen van de stortplaatsen en inzicht in hun status (potentieel en risico) kwam hierbij als een belangrijk werkpunt naar voren. Want deze “non-sanitary” stortplaatsen zijn minimaal beschermd tegen milieurisico’s.

Daarom heeft de Europese Commissie gevraagd een beleidsvisie te ontwikkelen voor het beheer van stortplaatsen in Europa. Er bestaat nog geen specifieke Europese wetgeving over het beheer en valorisatie (opwaarderen) van stortplaatsen. Ook is het (Europees) beleid rond afvalbeheer en bodembescherming niet geïntegreerd in een overkoepelend kader van de circulaire economie. In deze optiek werd het COCOON project geïnitieerd: een ‘COntortium for a COherent EurOpean landfill management strategy’.

Interreg Europe

Interreg Europe ondersteunt uitwisseling van ervaringen door interregionale samenwerking binnen Europa. In COCOON werken 8 partners uit 6 Europese regio’s samen voor een duurzaam beheer van Europese stortplaatsen. I-Cleantech Vlaanderen is leadpartner, Rijkswaterstaat neemt namens Nederland deel. Daarnaast zijn er partners uit België, Duitsland, Spanje, Malta en Cyprus.

DOEL COCOON

Binnen COCOON worden beleidsinstrumenten ontwikkeld en geïntegreerd om duurzaam beheer van stortplaatsen mogelijk te maken. Na drie jaar ontwikkeling van beleidsvisies - in samenwerking met regionale stakeholders met als doel een actieplan voor verbeterde wetgeving rond stortbeheer op te stellen - worden de laatste twee jaar de beleidsvisies regionaal geïmplementeerd. In analogie met een cocon die uitgroeit tot een mooie vlinder, beoogt COCOON meerwaarde uit afvalstortplaatsen te genereren door verbeterde wetgeving.

EUROPESE REGELGEVING

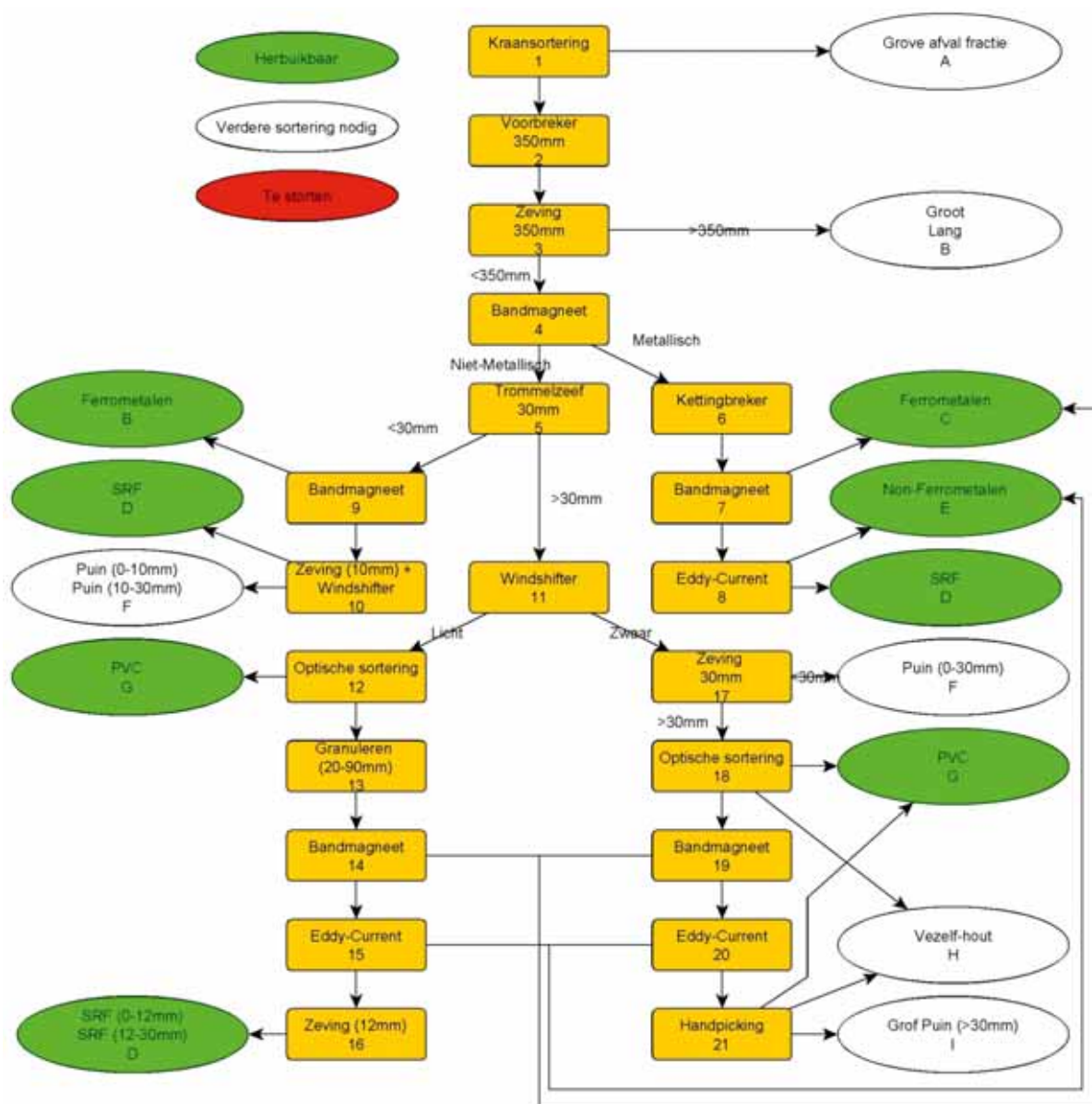
Richtlijn 1999/31/EG beschrijft hoe afval (huishoudelijk, gevaarlijk, niet-gevaarlijk en inert) gestort moet worden. De richtlijn heeft tot doel om door het stellen van operationele en technische voorschriften te voorzien in maatregelen en procedures. Zo worden negatieve gevolgen voor mens en milieu voorkomen of zoveel mogelijk beperkt.

In Europa is ruimte schaars. Daarom wordt binnen de Europese Commissie discussie gevoerd over een Europees ‘no-net land take’ beleid voor 2050.³ Dat houdt in dat er geen landbouw of natuurgebied opgeofferd mag worden voor stedelijke of infrastructuurwerken, zonder dat dit elders wordt gecompenseerd. Met dit beleid wil Europa nuttig landgebruik stimuleren.

Vanuit beide oogpunten is het wenselijk om ruimte duurzaam te beheren en de mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling niet te beperken.

STORTPLAATSEN IN EUROPA

Minder dan 10% van de (naar schatting ruim 500.000 aanwezige) Europese stortplaatsen is aangelegd volgens Richtlijn 1999/31/EG. Het soort stortplaats en de exacte locaties zijn niet altijd afdoende onderzocht, waardoor ze mogelijk ook op plaatsen liggen waar ze een potentieel milieurisico vormen zoals in overstromingsgevoelige gebieden. Binnen de partnerlanden van COCOON is de stand van zaken van stortplaatsen onderzocht. Gebleken is dat op nationaal en regionaal niveau reeds behoorlijke inspanningen zijn gepleegd om stortplaatsen te inventariseren, maar vaak beperkte deze inventarisatie zich tot de stortplaatsen die geëxploiteerd werden vanaf circa 1980. De situatie ervoor is veelal onvolledig gedocumenteerd.

FIGUUR 1: FLOWSHEMA FIJNE SCHEIDING.

De achilleshiel van deze inspanning is een gebrek aan een eenduidige manier van informatieverzameling. Europa legt niet op hoe de informatie moet worden vastgelegd, waardoor verschillende eenheden of categorieën worden gebruikt om stortplaatsen te typeren. Dit belemmert het uitwisselen of vergelijken van data. Ook informatie over “mono landfills” (stortplaatsen met één afvalstroom) is meestal beperkt. Het zijn met name deze stortplaatsen die kansen bieden voor economisch rendabel beheer. Een eenduidig en beter gedefinieerd beleid -met de Europese Unie als initiatiefnemer- is daarom gewenst.

De OVAM heeft in Vlaanderen ervaring opgedaan met onderzoek naar de samenstelling van het stortlichaam (zie fig. 1). Op die wijze wordt voor stortplaatsen uit verschillende tijdvakken een gemiddelde samenstelling verkregen. Uit dit onderzoek blijkt dat oude gemeentelijke afvalstortplaatsen (voor 1970) vaak meer dan 85% inert stortmateriaal bevatten waardoor scheiding op locatie een efficiënte methode is (zie foto).

COCOON BINNEN NEDERLAND

Nederland geeft invulling aan COCOON door het volgen en streven naar meerwaarde via drie beleidssporen. Door hun onderlinge samenhang wordt onderzocht hoe zij kunnen bijdragen aan een circulaire economie en een duurzamere leefomgeving.

1. Voormalige stortplaatsen

Dit zijn stortplaatsen gesloten vóór het van kracht worden van het stortbesluit bodembescherming. Tussen 1995 en 2005 is landelijk onderzoek gedaan naar de ligging van en de milieuhygiënische situatie bij voormalige stortplaatsen (NAVOS).⁴ In het Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 hebben partijen

Een afvalopslagplaats biedt kansen binnen de circulaire economie

zich verplicht te onderzoeken op welke wijze voormalige stortplaatsen zo efficiënt mogelijk kunnen worden beheerd en tevens kansen voor gebiedsontwikkeling te stimuleren. Binnen COCOON wordt verkend welke kansen er voor deze stortplaatsen zijn.

FIGUUR 2: "NIR IN THE BOX" MOBIELE OPSTELLING VOOR ON-SITE INNOVATIEVE MATERIAALSORTERING.

2. Evaluatie van de nazorgregeling uit de Wet milieubeheer

Volgens art. 8.49 dienen voor een gesloten stortplaats zodanige maatregelen getroffen te worden dat wordt gewaarborgd dat die stortplaats geen nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaakt. Art. 15.44 stelt dat Provinciale Staten een heffing instellen ter bestrijding van de kosten die gemoeid zullen zijn met de zorg (bepaald in art. 8.49) voor de stortplaatsen. Van de daarover verkregen rentebaten en beleggingsopbrengsten worden de kosten die

wanneer een stortplaats geen negatieve gevolgen voor mens en milieu meer heeft. Centraal in iDS staat de vraag of het mogelijk is verontreiniging in de stortplaats onschadelijk te maken.

DUURZAME LEEFOMGEVING EN CIRCULAIRE ECONOMIE

Het Rijksbrede programma Circulaire Economie 'Nederland circulair in 2050'⁶ is gericht op de transitie naar een circulaire economie in Nederland. Voor zover er nieuwe grondstoffen nodig zijn, worden deze op duurzame wijze gewonnen en wordt verdere aantasting van de sociale en fysieke leefomgeving en de gezondheid voorkomen.

In lijn met de gedachte 'afval is grondstof' zijn afvalstoffen steeds vaker (secundaire) grondstoffen. Afvalstortplaatsen zijn dan opslagplaatsen waar grondstoffen ongesorteerd op en in de bodem liggen. De uitdaging is om deze grondstoffen beschikbaar te maken voor de circulaire economie. Door de thema's binnen COCOON aan elkaar te koppelen is een beweging ingezet om afvalstortplaatsen niet meer te zien als statische plekken die met dure voorzieningen moeten worden geïsoleerd en gemonitord, maar kunnen afvalopslagplaatsen dynamische plekken worden die met de juiste maatregelen nieuwe kansen bieden, ook voor gebiedsontwikkeling: win-win situaties pur sang!

Voor meer informatie: <https://www.interregeurope.eu/cocoon/>

Meerwaarde uit
afvalopslagplaatsen door
verbeterde wetgeving

nodig zijn voor de uitvoering van het nazorgplan gefinancierd. In 2010 is het onderzoek 'De toekomst van de stortsector: op weg naar 2030'⁵ uitgevoerd. Het onderzoek richtte zich op de risico's die provincies/nazorgfondsen lopen doordat exploitanten niet meer aan hun verplichtingen kunnen voldoen en adequate oplevering van de stortplaats in het geding is. Binnen COCOON staat de vraag centraal op welke wijze provincies de financiële risico's kunnen minimaliseren bij de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen.

3. Introductie Duurzaam Stortbeheer

Om te voorkomen dat 'eeuwigdurende' controle en onderhoud van stortplaatsen noodzakelijk blijft, hebben de afvalbranche, de provincies en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat het programma introductie Duurzaam Stortbeheer (iDS) vormgegeven. Het doel van iDS is om de nazorg van het beheer van een afvalstortplaats eindig te maken. Art. 8.49 Wm wordt veelal geïnterpreteerd als dat de nazorg eeuwigdurend zou zijn omdat op het moment geen gevalideerde procedure bestaat die aangeeft

NOTEN

1. Bottom-up inventaris verzameld door EURELCO: <http://www.eurelco.org/infographic>.
2. <https://www.eurelco.org/elfm-seminar-in-the-european-parliament>.
3. http://ec.europa.eu/environment/integration/research/newsalert/pdf/no_net_land_take_by_2050_FB14_en.pdf.
4. [http://www.nazorgstortplaatsen.nl/VM/docs/Advies%20Nazorg%20Voormalige%20Stortplaatsen%20\(NAVOS\),%20april%202005.pdf](http://www.nazorgstortplaatsen.nl/VM/docs/Advies%20Nazorg%20Voormalige%20Stortplaatsen%20(NAVOS),%20april%202005.pdf).
5. <https://www.rijksverheid.nl/documenten/rapporten/2011/12/21/rapport-de-toekomst-van-de-stortsector-op-weg-naar-2030>.
6. Nederland circulair in 2050, Rijksbreed programma Circulaire Economie.